

ODPOVĚDNOST V PRÁVU ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Ilona Jančářová

DRUHY ODPOVĚDNOSTI

1. Správně právní
2. Trestně právní
3. Občanskoprávní
4. Odpovědnost za ekologickou újmu

PŘÍKLAD

Vlastník pozemku při provádění terénních prací rozhrnul zeminu ke kmenům vzrostlých stromů až téměř k jejich koruně, což by mělo za následek jejich odumření. OOP proto uložil vlastníkovvi opatření k nápravě - uvedení do původního stavu ve lhůtě 3 měsíců. Náprava provedena nebyla a OOP uložil pokutu po uplynutí 3 a půl let po té, co rozhodnutí nabylo právní moci.

Podle kterého ustanovení zákona č. 114/1992 Sb. byla pokuta uložena? Byla dodržena lhůta k uložení sankce?

PŘÍKLAD

Firma Lidl pokácela, bez povolení před svou nově postavenou provozovnou ve Vyškově řadu vzrostlých stromů, aby na supermarket bylo ze silnice pořádně vidět. Občané upozornili na tuto skutečnost orgán ochrany přírody.

Komu a podle kterého ustanovení zákona č. 114/1992 Sb. bude sankce uložena?

PŘÍKLAD

Panu L.H. roste vedle domu stará lípa, obvod jejíhož kmene je větší než 80 cm měřeno ve výšce 130 cm nad zemí. Vzhledem k tomu, že lipové květy mu padají na auto a ničí lak, rozhodl se, že lípu pokácí. Lípa stojí na jeho vlastním pozemku a vlastníka pana L.H. nenapadlo, že k tomu musí mít povolení.

Podle kterého ustanovení zákona č. 114/1992 Sb. lze uložit sankci za nedovolené kácení?

PŘÍKLAD

Dne 4.5. 2006 okolo 17.00 hodiny občan J.K. přijel ve svém autě do lokality zvané Sokolí vrch. Pěšky přešel v horském terénu ke stromu, kde hnízdil sokol stěhovavý (*Falco peregrinus*). Vyšplhal se na strom k hnízdu, ve kterém se nacházela dvě mláďata sokola. Přestože patří tento druh ke kriticky ohroženým živočichům a je celoročně chráněný, vzal z hnízda a odnesl s sebou starší a silnější mládě.

Při nasedání do auta byl zadržen pracovníky Správy Chráněné krajinné oblasti a předán Policii ČR. Při projednávání svého činu se hájil tím, že mládě sokola neopatřil pro sebe, ale na objednávku známého chovatele.

Jak byste posoudili jeho jednání z hlediska vztahů odpovědnosti? O jaký druh odpovědnosti půjde v daném případě? Jaké důsledky by mělo, kdyby mládě uhynulo? Má tvrzení pachatele, kterým se hájil, význam jako polehčující okolnost?

ZOPK § 87 ; TZ 293 v 299 v 301 v 302 v 304? ; ZEÚ?

Trestně právní odpovědnost příklad

Na území národního parku narazil strážce přírody při pravidelné kontrole na dvojici mladíků, kteří v podnapilém stavu pálili zapalovačem, šlapali a kopali do několika desítek jedinců skokana hnědého, přičemž následkem tohoto jednání většina z těchto skokanů uhynula. Skokani hnědí, kteří jsou zvláště chránění živočichové, se snažili migrovat přes silnici z louky do blízké tůně.

Strážce přírody mladíky vyzval, aby zanechali svého počínání a prokázali mu svoji totožnost, s tím, že zahájí blokové řízení o udělení pokuty za přestupek.

Mohlo by se jednat v daném případě o přestupek nebo o trestný čin a na základě kterých právních předpisů?

(TZ §§ 299 v 300 v 301 v 302 v 325?)(ZOPK § 87)(ZEÚ?)

PREVENCE V OBČANSKÉM ZÁKONÍKU (NOZ/OZ.č. 89/2012 Sb.)

§ 2900 OZ

- Vyžadují-li to okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života, je každý povinen počínat si při svém konání tak, aby nedošlo k nedůvodné újmě na svobodě, životě, zdraví nebo na vlastnictví jiného.

§ 1012 OZ

- Vlastník má právo se svým vlastnictvím v mezích právního řádu libovolně nakládat a jiné osoby z toho vyloučit. Vlastníku se zakazuje nad míru přiměřenou poměrům závažně rušit práva jiných osob, jakož i vykonávat takové činy, jejichž hlavním účelem je jiné osoby obtěžovat nebo poškodit.

NÁSLEDEK NEDODRŽENÍ PREVENCE - ZÁVAZKY Z DELIKTŮ a SOUSEDSKÉ ŽALOBY

Přírodní zdroje jako předmět vlastnických práv

Náhrada majetkové a nemajetkové újmy

- povinnost nahradit újmu
- způsob a rozsah náhrady

Sousedská práva (§ 1013 a násl.)

- negatorní žaloby na zdržení se obtěžování nad míru přiměřenou poměrům

Občanskoprávní odpovědnost

- Obecná podle OZ - závazky z deliktů (§ 2894)
- Zvláštní podle OZ (§ 2920 a násl.)
 - škoda z provozní činnosti
 - škoda způsobená provozem zvláště nebezpečným
 - škoda způsobená zvířetem aj.
- Zvláštní (podle předpisů práva životního prostředí)
 - z.č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy
 - z.č. 254/2001 Sb., o vodách (§ 29/2)
 - z.č. 44/1988 Sb., horní zákon (§§ 36 a 37) a další

Náhrada škody na ŽP dle zvláštních předpisů

Vztah zvláštních předpisů předpisů k OZ:

- nestanoví-li zvláštní předpisy jinak, použije se subsidiárně občanský zákoník

§ 3029/2 OZ :

- Nestanoví-li tento zákon (OZ) něco jiného, nejsou dotčena ustanovení právních předpisů z oboru práva veřejného, jakož i ustanovení jiných právních předpisů upravujících zvláštní soukromá práva.

Náhrada škody dle z.č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (NOZ)

Závazky z deliktů (§ 2894 a násl. NOZ)

§ 2910 - obecná odpovědnost za škodu

- subjektivní odpovědnost

§ 2924 - škoda z provozní činnosti

- objektivní odpovědnost
- možnost liberace

§ 2925 - škoda způsobená provozem zvlášt' nebezpečným

- objektivní odpovědnost
- „přísnější“, omezené důvody liberalizace

§ 2926 - škoda na nemovité věci

- objektivní odpovědnost

Způsob náhrady – primárně uvedením do předešlého stavu!

Náhrada škody

- **§ 2910 OZ:**

Škůdce, který vlastním zaviněním poruší povinnost stanovenou zákonem a zasáhne tak do absolutního práva poškozeného, nahradí poškozenému, co tím způsobil. Povinnost k náhradě vznikne i škůdci, který zasáhne do jiného práva poškozeného zaviněným porušením zákonné povinnosti stanovené na ochranu takového práva.

- Subjektivní odpovědnost za zaviněné jednání

- Domněnka nedbalosti (§ 2911 OZ)

- Způsobí-li škůdce poškozenému škodu porušením zákonné povinnosti, má se za to, že škodu zavinil z nedbalosti.

NOZ č. 89/2012 Sb.

§ 2924 Škoda z provozní činnosti

Kdo provozuje závod nebo jiné zařízení sloužící k výtěžné činnosti, nahradí škodu vzniklou z provozu, ať již byla způsobena vlastní provozní činností, věcí při ní použitou nebo vlivem činnosti na okolí.

Povinnosti se **zprostití**, prokáže-li, že vynaložil veškerou péči, kterou lze rozumně požadovat, aby ke škodě nedošlo.

Možnost liberace (zprostit se odpovědnosti)

NOZ č. 89/2012 Sb.

§ 2925 Škoda způsobená provozem zvláště nebezpečným

(1) Kdo provozuje závod nebo jiné zařízení zvláště nebezpečné, nahradí škodu způsobenou zdrojem zvýšeného nebezpečí; **provoz je zvláště nebezpečný**, nelze-li předem rozumně vyloučit možnost vzniku závažné škody ani při vynaložení řádné péče. Jinak se povinnosti **zproští**, prokáže-li, že škodu způsobila zvnějšku vyšší moc nebo že ji způsobilo vlastní jednání poškozeného nebo neodvratitelné jednání třetí osoby; ujedná-li se další důvody zproštění, nepřihlíží se k tomu.

(2) Je-li z okolností zřejmé, že provoz významně zvýšil nebezpečí vzniku škody, ačkoli lze důvodně poukázat i na jiné možné příčiny, soud zaváže provozovatele k náhradě škody v rozsahu, který odpovídá **pravděpodobnosti** způsobení škody provozem.

(3) Má se za to, že **provoz je zvláště nebezpečný**, pokud se provozuje továrním způsobem nebo pokud se při něm výbušná nebo podobně nebezpečná látka používá nebo se s ní nakládá.

Občanskoprávní odpovědnost

Náhrada škody:

- vrácení do původního stavu
- v penězích (škoda skutečná a ušlý zisk)
 - není-li dobře možné nahradit naturálně nebo
 - žádá-li to poškozený, hradí se škoda v penězích.

Pokud si škodu na svém majetku způsobí sám vlastník, odpovědnostní vztah nevzniká (náhradu za poškozené životní prostředí nelze uplatnit).

Zákon č. 115/2000 Sb. o náhradě škody způsobené zvláště chráněnými živočichy

Škoda způsobená vybranými zvláště chráněnými živočichy

- *bobr evropský (Castor fiber L.),*
- *vydra říční (Lutra lutra L.),*
- *los evropský (Alces alces L.),*
- *medvěd hnědý (Ursus arctos L.),*
- *rys ostrovid (Lynx lynx L.),*
- *vlk (Canis lupus L.).*

Škoda způsobená kormoránem velkým v letech 2018, 2019 a 2020 (z. č. 100/2019 Sb. novelizující z. č. 115/2000 Sb.)

Odpovědný subjekt - stát

- speciální preventivní povinnosti
- lhůty
- oznamovací povinnost

OZ - subsidiarita

Odpovědnost za škodu – příklad 1

V důsledku havárie na polním hořáku uniklo z petrochemického podniku takové množství znečišťujících látek do ovzduší, že to způsobilo rozsáhlé poškození lesních porostů v městečku Hory sv. Kateřiny. Posudte, zda obec, která je vlastníkem poškozených lesů, má nárok na náhradu škody, podle kterého ustanovení a v čem tato náhrada bude spočívat.

(OZ - § 2910 v 2924 v § 2925)?

Odpořvednost za škodu – příklad 2

Ze Sigmý Lutín uniklo do životního prostředí ředidlo a bylo prokázáno, že v důsledku tohoto úniku došlo ke kontaminaci podzemních vod ve studnách občanů v nedaleké obci.

Jakým způsobem je Sigma Lutín v tomto případě nahradit lidem ztrátu, resp. znehodnocení pitné vody?

(§ 29 odst. 2 zákona o vodách č. 254/2001 Sb.)

PŘÍKLAD 2a

Majitel studny zjistí, že voda, jíž je oprávněn ze studny odebírat, je znečištěna a znehodnocena

- a) únikem ředidla z nedalekého podniku
- b) průsaky z hnojiště souseda

VZ § 29, 42, 125a písm.l)

NOZ?

Odpovědnost za škodu – příklad 3

Strážce přírody mladíky vyzval, aby zanechali svého počínání a prokázali mu svoji totožnost, s tím, že zahájí blokové řízení o udělení pokuty za přestupek. Po opakované výzvě začali strážci vyhrožovat a následně jej fyzicky napadli. Strážce utrpěl při následné potyčce zlomeninu čelisti, kvůli které musel být hospitalizován. Jeho kamarád, který mu přispěchal na pomoc, stačil zavolat mobilním telefonem Policii ČR, která oba agresivní mladíky zajistila. Nicméně i kamarádovi strážce stačili způsobit škodu na šatech.

Má kamarád strážce nárok na náhradu škody? Pokud ano, kdo mu ji poskytne a za jakých podmínek?

(§ 81b z.č. 114/1992 Sb.)

PŘÍKLAD

V Beskydech se vyskytuje 4 členná smečka vlků.

Vlk je kriticky ohrožený druh. Občas strhne nějakou ovci ze stáda. Mají chovatelé ovcí nárok na náhradu škody, kterou jim způsobil vlk a vůči komu by jej měli uplatnit?

Z.č.115/2000 Sb.

Odpovědnost za ekologickou újmu

Ekologická újma - prameny:

- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/35/ES o odpovědnosti za životní prostředí v souvislosti s prevencí a nápravou škod na životním prostředí,
- Z.č. 17/1992 Sb., o životním prostředí
- Z.č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě

Odpořvednost za ekologickou ůjmu

Prováděcí předpisy zákouu ř. 167/2008 Sb., :

- ❖ Vyhláška ř. 17/2009 Sb., o zjišťování a nápravě ekologické ůjmy na půdě
- ❖ Nařizení vlády ř. 295/2011 Sb., o způsobu hodnocení rizik ekologické ůjmy a bliřších podmínkách finančního zajištění
 - ❖ postup při vyplňování přílohy ř. 1 k nařizení vlády ř. 295/2011 Sb. upravuje Metodický pokyn ZP06/2012 odboru environmentálních rizik a ekologických škod Ministerstva životního prostředí pro provádění základního hodnocení rizika ekologické ůjmy o způsobu hodnocení rizik ekologické ůjmy a bliřších podmínkách finančního zajištění

Odpovědnost za ekologickou újmu podle zákona o životním prostředí

(Z.č. 17/1992 Sb.)

Ekologická újma (§ 10 a 27):

- ztráta nebo oslabení přirozených funkcí ekosystémů, vznikající poškozením jejich složek nebo narušením vnitřních vazeb a procesů v důsledku lidské činnosti.

Odpovědnost za ekologickou újmu podle z.č. 167/2008

Ekologickou újmou se rozumí nepříznivá měřitelná změna přírodního zdroje nebo měřitelné zhoršení jeho funkcí, která se může projevit přímo nebo nepřímo; jedná se o změnu na

- 1. chráněných druhů** volně žijících živočichů či planě rostoucích rostlin nebo přírodních stanovišť, která má závažné nepříznivé účinky na dosahování nebo udržování příznivého stavu ochrany takových druhů nebo stanovišť, s výjimkou nepříznivých účinků vyplývajících z jednání provozovatele, k němuž byl oprávněn podle § 5b, 45i a 56 zákona o ochraně přírody a krajiny; kritéria pro posouzení významu účinků na dosahování nebo udržení příznivého stavu ochrany chráněných druhů a přírodních stanovišť jsou stanovena v příloze č. 3 k tomuto zákonu,
- 2. podzemních nebo povrchových vodách** včetně přírodních léčivých zdrojů a zdrojů přírodních minerálních vod, která má závažný nepříznivý účinek na ekologický, chemický nebo množství stav vody nebo na její ekologický potenciál, s výjimkou nepříznivých účinků v případech stanovených podle § 23a odst. 4 a 7 vodního zákona, nebo
- 3. půdě** znečištěním, jež představuje závažné riziko nepříznivého vlivu na lidské zdraví v důsledku přímého nebo nepřímého zavedení látek, přípravků, organismů nebo mikroorganismů na zemský povrch nebo pod něj,

Odpovědnost za ekologickou újmu podle z.č. 167/2008

Odpovědnost provozovatelů činností uvedených v příloze - objektivní za výsledek v podobě ekologické újmy nebo její hrozby (i bez porušení právních povinností)

Odpovědnost provozovatelů jiných činností, které jsou vykonávány v rozporu s právními předpisy, za škodu na zvláště chráněných druzích a jejich stanovištích

Negativní vymezení věcné a časové působnosti

Odpořvednost za ekologickou ůjmu podle z.ř. 167/2008

- Princip prevence
- Princip zneřišř'ovatel platí
- Princip naturální restituce
- Princip ůčasti veřejnosti

Odpovědnost za ekologickou újmu podle z.č. 167/2008

Princip prevence:

- Povinnost provozovatele provádět **preventivní opatření** i v případě, že ke škodám na životním prostředí dosud nedošlo, ale existuje bezprostřední hrozba takových škod
- Povinnost informovat příslušný úřad
- Povinnost přijmout **nápravná opatření za účelem omezení dalších škod**
- Povinnost vypracovat návrh nápravných opatření podle přílohy k zákonu a předložit jej příslušnému orgánu ke schválení
- Povinnost provést nápravná opatření uložená příslušným orgánem
- Finanční zajištění (§ 14/3 – výjimky)
- Hodnocení rizik činností v příloze č. 1

Odpovědnost za ekologickou újmu podle z.č. 167/2008

Princip znečišťovatel platí:

- náklady potřebné na předcházení ekologické újmě nebo na její nápravu,
- náklady na zjištění a posouzení ekologické újmy, posouzení vzniku její bezprostřední hrozby,
- náklady na řízení,
- náklady na provedení preventivních nebo nápravných opatření nebo jejich vymáhání od provozovatele,
- náklady na sběr dat, na sledování a kontrolu
- další náklady související s předcházením ekologické újmě nebo s její nápravou.

Výjimky z povinnosti provozovatele hradit náklady (§12)

Odpořvědnost za ekologickou ůjmu podle z.ř. 167/2008

Princip naturální restituce:

- upřednostněnřní nápravných opatřenří před peněžními kompenzacemi
- obnovenř stavu nebo nahrazenř životnřho prostředř

Vazba na slořzkovř předpisy

Odpořvednost za ekologickou ůjmu podle z.ř. 167/2008

Řízení o uložení preventivních nebo nápravných opatření

❖ Na žádost

a) fyzické nebo právnické osoby, která je ekologickou ůjmou dotčena nebo u níž je takové dotčení pravděpodobné, nebo

b) právnické osoby soukromého práva, jejímž předmětem činnosti je podle zakladatelského právního jednání ochrana životního prostředí a jejíž hlavní činností není podnikání nebo jiná výdělečná činnost.

❖ Z moci úřední

Oznámení o zahájení řízení příslušný orgán zveřejní na portálu veřejné správy a neprodleně o něm informuje správní orgán příslušný rozhodovat o opatřeních podle zvláštních předpisů.

Ůčast dotčených orgánů (DOSS)

Řízení není možno zastavit na základě zpětvzetí žádosti!

Odповідність за екологічною шкодою за з.ч. 167/2008

Принцип участі громадян

- **доступ до інформації**

- юридичні особи, яких предметом діяльності є захист довкілля, можуть вимагати, щоб їм було повідомлено про кожне розпочате рішення про вжиття заходів

- **участь у процесі**

- фізичні або юридичні особи, які є екологічною шкодою торкнуті або у яких є таке торкнуті імовірно
- юридичні особи, яких предметом діяльності є захист довкілля (і без подання вимоги)

POUŽITÉ A DOPORUČENÉ ZDROJE

- I. Jančářová a kol.: Odpovědnost v právu životního prostředí – současný stav a perspektivy, Masarykova univerzita, 2013, Brno
- V. Vomáčka: Správněprávní a trestněprávní odpovědnost v právu životního prostředí, Podzim 2019, IS MUNI
- V. Vomáčka: Požadavky práva EU na účinné trestání v ochraně ŽP, in České právo životního prostředí 3/2019, s. 136-152
- I. Jančářová: Právo životního prostředí pro bakaláře, Masarykova univerzita Brno 2019
- I. Průchová: Odpovědnost v PŽP II, Podzim 2020, IS MUNI